

Historie Oude Kerk (voorjaar 2009)

De bouwgeschiedenis is als volgt.

Omstreeks 1100: Er zou al een christelijk kerkje (dankzij Bonifatius) zijn geweest, men denkt zelfs dat dit bovenop een oude houten inheemse tempel (van omstreeks 900) werd opgetrokken. We weten er niets van, alleen de tufstenen zijn er nog. Dat oude kerkje zou van tufstenen* gebouwd zijn.

Omstreeks 1200 werden er kloostermoppen* voor de bouw van een nieuw kerkje gebruikt. Dat werd in Romaanse stijl opgetrokken, bovenop de stenen van het oude kerkje. In de periode van 1100 tot 1300 werd het grondgebied van Rijswijk in cultuur gebracht, dus dat was een belangrijke periode.

In de Noordelijke buitengevel (kerkhof) zijn van de verschillende bouwfases nog de stenen te onderscheiden.

Omstreeks 1300 werd voor het eerst schriftelijk melding gemaakt van de wijding van een priester.

Omstreeks 1374 was hertog Aelbrecht van Beieren graaf van Holland (zie de gevelsteen in het huis aan de overkant van de kerk "Dit is in Byeren".) Hij zou bij de stichting van de kerk betrokken geweest kunnen zijn.

Omstreeks 1400 tot 1500/1600 ontving de kerk veel giften en kon worden overgegaan tot ingrijpende verbouwing en vergroting. Wellicht vanwege de aanmerkelijke groei van het aantal parochianen, maar ook vanwege een zekere wedijver tussen gemeenten over wie het mooiste kerkgebouw bezat.

De Romaanse resten zijn bewaard gebleven.

In 3 fasen is er aan de kerk **verbouwd**:

- **Omstreeks 1491:** de zijgevels werden opgetrokken tot de **huidige hoogte**, topgeveltjes en hoge ramen werden aangebracht, waardoor het buitenlicht beter naar binnen viel.
- **Het koor** werd vergroot tot zijn huidige lengte van 16 meter en voorzien van een tongewelf. Ook werd waarschijnlijk **het schip** van de kerk van pilaren op de huidige hoogte voorzien en ook daar werd een tongewelf gemaakt. In het koor werd een nieuw hoofdaltaar gebouwd (ingewijd in 1497).
- **De toren** werd wat verbouwd/verhoogd en van een **driebeukige ombouw** voorzien.

Deze ombouwde toren maakt de kerk uniek.

De reden voor het maken van de ombouw kan b.v. zijn geweest: er werd meer ruimte gecreëerd voor altaren, processies, het opbaren van overledenen en voor het dopen van kinderen (dat aan de westzijde van de kerk behoorde te gebeuren).

Ook kunnen er terechtzittingen van het dorpsbestuur in de ombouw gehouden zijn.

In **1514** werd **het Sacramentshuisje** tegen de noordgevel van de kerk aangebouwd en in **1524** werd **de sacristie** aan de zuidgevel aangebouwd, ter vervanging van een sacristie aan de noordzijde. De muren daarvan werden zo hoog opgetrokken dat enkele ramen van het koor moesten worden dichtgemetseld.

Kort na deze verbouwingen aan de kerk kwamen Luther en Calvijn met hun reformatorische boodschap. Luther (zijn 95 stellingen d.d. 31 oktober 1517) en Calvijn (eerste viering van het Avondmaal in 1534)

In 1566 werden RK kerken vernield, **de Beeldenstorm**.

In 1572 werd de Rijswijkse kerk door de **gereformeerden** overgenomen van de katholieken. Door de overheid werden de katholieken uit hun kerken verdreven, andere dan de gereformeerde godsdienstoefeningen waren verboden.

De bevolking had te lijden van oorlogshandelingen, van rondtrekkende soldaten, velen vluchtten naar Delft, de kerk werd nauwelijks gebruikt.

3 oktober 1574 werd Leiden van de Spaanse belegering ontzet.. daarna keerde ook in Rijswijk de rust weer (1578) .

Het kerkgebouw verkeerde in desolate toestand en restauratie was noodzakelijk.

Deze restauratie nam 9 jaar in beslag.

Eerste ophoging van de vloer.

Omstreeks 1587 is de oude zerkenvloer, waaronder werd begraven, voor het eerst geheel vernieuwd en opgehoogd met zand, omdat de zerken waren verzakt en gebarsten. Toen kon onder de opgehoogde vloer opnieuw begraven worden. Dat gaf ook inkomsten voor de kerk.

Daardoor werden de Romaanse bogen relatief lager.

Van 1620 tot na 1640 werd er veel verbouwd en verbeterd.

Er kwam nieuw kerkmeubilair: preekstoel, koorhek. Wandpanelen, voorlezerslessenaar, herenbank en tochtportalen (omstreeks 1700).

Er kwam een nieuw raam in de noordgevel en de hoofdingang in de zuidgevel werd vernieuwd.

1630: De vloer werd voor de tweede keer opgehoogd.

Een eeuw later, na 1750, werd weer een restauratie ingezet. Gevels en funderingen werden hersteld. De hoofdingang, een eeuw oud, werd vervangen door de huidige, in classicistische stijl.

Voor de derde keer werd de vloer met zand opgehoogd en van nieuwe tegels voorzien.

De synode van Middelburg (1581) had het gebruik van orgels tijdens de eredienst verboden. Pas in **1786** werd het door **Reichner gebouwde orgel** in de kerk geplaatst.

In 1795 werd de Bataafse Republiek uitgeroepen.. Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap was de leus... de grafzerken werden onherstelbaar vernield... de familiewapens eruit gehakt.

Ook het familiewapen (wandbord) Van der Duyn (overleden in 1785) werd uit de kerk verwijderd. Het werd door familie bewaard, in 1971 in bruikleen aan de kerk afgestaan.en in de noordelijke torenomgang opgehangen.

De Staatsregeling van 1798 bepaalde dat de RK bevolking hun kerk weer terug mocht hebben.

In Rijswijk hadden de Katholieken inmiddels een eigen kerkgebouw aan de Zandweg (Van Vredenburgweg) en zij kwamen met de gereformeerden een afkoopsom overeen.

In **1829** kwam na 7 eeuwen een **eind aan de begraaffunctie** van de kerk, doordat het begraven in de kerk werd verboden.

Vanaf 1900 ving er weer een periode van restauraties aan.

In 1920 de eerste, zeer noodzakelijke, restauratie.

De funderingen en de zes kolommen in het schip bleken te zijn samengesteld uit opeengestapelde keien en onregelmatige stukken steen.

Zij vertoonden niet de minste samenhang en waren bovendien op meerdere plaatsen ondergraven of weggebroken voor het plaatsen van doodkisten of het maken van grafkelders.

Alle funderingen moesten worden ontgraven en versterkt met metselwerk of beton.

De noordgevel, één van de drie topgeveltjes in de zuidmuur en de kap van het schip waren zo bouwvallig dat ze moesten worden afgebroken en vernieuwd.

Het was een wonder dat de kerk nog zo lang in stand was gebleven.

In 1921 werd het schip tot en met het dak gerestaureerd

In 1926 was men toe aan het koor, de torenomgang, de drie aangebouwde kapellen.

Ook de ramen kregen een grote opknappbeurt. De puntige ijzeren raamtracering werd voorzien van 'gothisch aandoende' stenen traceringen met glas-in-loodramen.

In 1926 werd ook een systeem van heteluchtverwarming werd aangelegd.... Dat bleek echter heel slecht voor het orgel (d.d. 1784/1786)

In 1963/1964 volgde de tweede restauratie, nu uitwendig: gevels, daken, waterlijsten. De ijzeren brugstaven in de ramen werden vervangen door bronzen.

In deze periode werd ook de toren gerestaureerd. De buitenkant werd in één soort oude baksteen opnieuw gemetseld, waardoor allerlei oudere herstelde plekken konden worden vervangen. De vierkanten ramen werden vervangen door gothisch aandoende ramen, die later werden dichtgemetseld.

De westelijke ingang (in de ombouw van de toren) en de zuidelijke hoofdingang werden van tochtportalen voorzien.

De zij ingang van de sacristie is in 1927 nieuw aangebracht in de stijl van Berlage, waardoor een wanstaltig oude ingang werd vervangen.

De derde restauratie was in 1980:

De 60 jaar oude leien dakbedekking, die ging doorlekken, werd vernieuwd

In 1982/83 werd het inwendige van de kerk aangepakt: stuclaag uit 1964 werd geheel vervangen en de pilaren uit 1926 werden alsnog van een stuclaag voorzien. **Weer werd de vloer aangepakt.** Er kwam een nieuwe plavuizen vloer, de grafzerken werden zoveel mogelijk op hun oorspronkelijke plaats teruggelegd. Een nieuw verwarmingssysteem (**vloerverwarming**) werd geïnstalleerd, waardoor het orgel niet meer te lijden had van de grote temperatuurverschillen.

Bij deze verbouwing werd het sacramentshuisje tot predikantenkamer bestemd en kwamen er een keuken en een invalidentoilet in de ingang van de grote kapel; deze werd van de kerkruimte afgescheiden.